

Orkar eller orkar inte?
Den frågan ställer sig
många småskollärare i
Trollhättan med tanke på
vad femdagarsvecka hela
läsåret skulle innebära
för lågstadiets elever

GÄRNA FEMDAGARSVECKA VÅR OCH HÖST — MEN HELA LÄSÅRET?

Femdagarsvecka i skolan är ett begrepp som blivit högaktuellt efter ecklesiastikministerns nyss tillsatta utredning – sex sakkunniga ska kartlägga och analysera de problem som en allmän övergång till femdagarsvecka kan få för skolväsendet samt föreslå tänkbara lösningar.

Under innevarande läsår pågår försök med femdagarsvecka i ett 80-tal skolkommuner. Av dem har tretton kortare skolvecka hela läsåret, medan resten bedriver försök i form av skolfria lördagar under vissa delar av läsåret, vanligen under den ljusa tiden maj och september. Till denna majoritet hör Trollhättan, som påbörjade sin försöksverksamhet vårterminen 1960 och som praktiserar den i samtliga under skolstyrelsen ställda skolformer, dvs folkskolan, läroverket, handelsgymnasiet, tekniska gymnasiet (från 1 juli 1962) och yrkesskolan. Trollhättans folkskola omfattar årskurserna 1–8 och en frivillig nia, fr o m i höst hoppas man få införa grundskola. Sammanlagt berörs 5 700 elever och 300 lärare av försöken.

Friluftsdagar tas i anspråk

SvSk för en dag i förra veckan till Trollhättan för att inhämta något av erfarenheterna av förkortad skolvecka i denna utpräglade industristad, där skälet till att man för tre år sedan begärde försöksverksamhet var att femdagarsvecka redan i stor utsträckning införts i arbetslivet i övrigt. Idag har två av stadens största industrier – Flygmotor och Saab med vardera omkring 3 000 anställda – femdagarsvecka året om, medan större delen av de övriga har förkortad arbetsvecka under den ljusa årstiden.

För att åstadkomma skollediga lördagar under maj och september har Trollhättan tagit i anspråk hela och halva friluftsdagar. En förutsättning har härvid varit att undervisningen resten av läsårets lördagar avslutats senast kl 12, varigenom lördagen normalt kunnat jämföras med halv friluftsdag eller lov.

Schemamässigt har man försökt undvika att till lördagarna förlägga ämnen som är särskilt ömtåliga för bortfall.

Vid läroverket tillämpas ett system som innebär läsning efter lördagens arbetsordning successivt en måndag under en vecka, tisdag nästa vecka, osv, varvid eftermiddagen uttas som halv friluftsdag. En annan modell är att följa lördagens schema före frukost en måndag, en tisdag, osv, varpå man efter frukost följer ordinarie arbetsordning.

Samordning av läsåret sker vid berörda skolor.

Ingen rektor vill återgå till sexdagarsvecka

T f skoldirektör Uno Mattsson lät SvSks medarbetare ta del av åtskilliga dokument för att illustrera femdagarsveckans mottagande i Trollhättan.

Här fanns bl a lokala sammanställningar över den enkät som skolöverstyrelsen i slutet av vårterminen 1961 företog i skolkommuner med femdagarsvecka. I Trollhättan deltog bl a berörda rektorer – läroverkets, handelsgymnasiets och yrkesskolans samt tre från folkskolan –, lärare och elever vid handelsgymnasiet och yrkesskolan.

Rektorerna har angett sin uppfattning till femdagarsvecka hos lärare, elever och målsmän. Här varierar svaren mel-

lan »mycket positiv», »ganska positiv» och »indifferent». »Ganska negativ» och »mycket negativ» ger inga utslag. Ett enda svar finns på »indifferent», det kommer från läroverkets rektor och gäller läraarnas inställning. Samma rektor anmäler vissa schemasvårigheter, konstaterar skoltrötthet hos några elever samt anser att resultatet av skolarbetet i viss mån försämrats.

Vad framtiden beträffar förordar rektorerna i läroverket, handelsgymnasiet och yrkesskolan ett bibehållande av det nuvarande systemet med skollediga lördagar under maj och september, medan av folkskolrektorerna en uttalar sig för alternativet lediga lördagar under april, maj och september samt två under hela läsåret. Ingen vill således återgå till sex dagars skolvecka.

De skollediga lördagarna gör att terminerna blir märkbart mindre pressande för både elever och lärare, säger i samma enkät en av folkskolans rektorer. Det blir inte sällan möjlighet att under terminerna anordna sammanhängande lovdagar, som ger möjlighet till ordentlig avkoppling från skolarbetet. Ingen undervisningstid går förlorad, och ingen tid behöver därför arbetas in under övriga läsdagar. En annan av folkskolrektorerna tycker att läraarnas ökade effektivitet på grund av den bättre rekreationen i vissa fall är rätt påtaglig, och en tredje konstaterar en intensifiering av arbetet i klasserna till följd av de två skollediga dagarna efter de fem arbetsdagarna.

Till sommarstugan

Hur utnyttjar eleverna de fria lördagarna?

Ann-Charlotte Edwardson och Lennart Spång i årskurs 6 diskuterar fria lördagar med t f skoldirektör Uno Mattsson (bilden t v)

Småskollärarna Anna-Lisa Lundqvist, t v, och Signe Svensson framför skolans arbetsordning. De tycker att t ex treorna redan nu har en arbetsdag som är i längsta laget (bilden närmast)

Trollhättan är en av de kommuner i landet som tillämpar försök med fem dagars skolvecka under den ljusa årstiden. Erfarenheterna härav är positiva — mer osäker är man inför en eventuell övergång till fria lördagar året om. Om detta skulle innebära längre arbetsdagar undrar t ex småskollärarna om eleverna på lågstadiet ska orka

I mycket stor utsträckning har trollhättefamiljerna sommarstugor, ofta i havsbandet. Till Lysekil vid bohusläns-kusten är det t ex inte mer än omkring en timmes resa med bil. Är då hela familjen lördagsledig tillbringas tiden från fredag kväll eller lördag morgon till söndag kväll eller måndag morgon på sommarstället.

Av det tillgängliga enkätmaterialet från handelsgymnasiets och yrkesskolans elever kan man utläsa att majoriteten utnyttjar den lediga lördagen till friluftsliv, idrott och sport eller till sömn och vila. Här kommer alltså troligen i hög grad just sommarstugorna in i bilden. Det finns emellertid inte så få bland dessa elever som ägnar sig åt »diverse arbete», undantag är dock rent yrkesarbete.

Någon organiserad fritidsverksamhet i skolans regi har inte företagits under Trollhättans försöksverksamhet med fem dagars skolvecka. Skulle de fria lördagarna utsträckas att gälla hela läsåret är det emellertid sannolikt att idrotts- och ungdomsorganisationer av olika slag ser sin chans och intensifierar verksamheten.

Slutligen kan nämnas att trollhättapolisen inte sett några spår av skolornas femdagarsvecka i form av ofog eller onödigt utedrivande.

En frånvaroundersökning

Vad skolhälsovården beträffar anser skolläkarna att försöksverksamheten med femdagarsvecka pågått för kort tid för att ett säkert omdöme om dess eventuella inverkan på elevernas hälsotillstånd ska kunna ges.

Uno Mattsson, som när han inte tjänstgör som t f skoldirektör är rektor i centrala rektorsområdet i staden, har företagit en frånvaroundersökning i årskurserna 4-6 i sina skolor, en jämförelse mellan läsåren 1958/59 — alltså läsåret innan försöken med fria lördagar infördes — och 1961/62. Den visar bl a att medeltalet frånvarodagar per elev och läsår 1958/59 var 9,0 och 1961/62 8,6. Särskilt intressanta tycker hr Mattsson de procentsiffror är vilka anger det antal elever som inte varit frånvarande någon enda dag under respektive läsår: 7,9 procent 1958/59 och 9,1 procent 1961/62.

Delade meningar om femdagarsvecka hela läsåret

Vad tror man i Trollhättan om framtidens femdagarsvecka — ska den för skolans del utsträckas att gälla hela läsåret?

Ja, det tror man. Förr eller senare måste skolan följa utvecklingen inom näringslivet. Redan nu beräknar man att mer än hälften av Trollhättans befolkning är berörd av femdagarsvecka året om. Därmed är emellertid inte sagt att elever, lärare och målsmän är odelat positiva till fria lördagar hela skolåret. Det har redan konstaterats i den nämnda rektorsenkäten, och det framkom vid de stickintervjuer som SvSk företog under besöket i Trollhättan.

Ann-Charlotte Edwardson och Lennart Spång hette två elever i årskurs 6 som vi träffade i Polhemsskolan. Deras föräldrar var t v inte berörda av femdagarsvecka året runt, men Ann-Charlottes familj hade sommarstuga tre

mil från Trollhättan och tillbringade veckosluten där under den ljusa årstiden. Varken Ann-Charlotte eller Lennart tyckte att lördagsläsandet under icke-försöksperioderna var särskilt betungande och lutade åt — med någon tvekan för Lennart — att femdagarsvecka i nuvarande form under maj och september var tillfyllest, resten av läsåret kunde man lika gärna gå i skolan de få lördagstimmarna som att göra något annat.

Här kan som en komplettering nämnas att handelsgymnasiets och yrkesskolans elever i det tidigare nämnda enkätmaterialet från 1961 fått besvara frågan: »Skulle Du vilja ha skolediga lördagar under hela läsåret även om femdagarsvecka ej vore genomförd i näringslivet i samma utsträckning och Dina föräldrar alltså ej hade samma antal lediga lördagar?» Här svarade majoriteten av handelsgymnasieeleverna nej, medan de flesta av yrkesskolans elever inte hade något emot kortare skolvecka året om.

Fritiden måste disponeras klokt

En målsman, sjuksköterska till yrket men numera sällan i tjänstgöring, var fru Märta Moberg. Hon representerade åter en sommarstugefamilj, med en tolvårig flicka i skolan och en pappa med lediga lördagar året om. Fru Moberg var enbart tacksam för kortare skolvecka under den ljusa årstiden, mer tveksam när det gällde hela läsåret. Hon tänkte i det sista fallet dels på hemmamödrarnas mer komprimerade arbetsvecka, dels på de mindre skolbarnen som kanske finge längre och mer påfrestande arbetsdagar än de vore mogna för.

En trebarnspappa representerades av

ingenjör Sixten Hagqvist, avdelningschef vid en av stadens industrier med lediga lördagar sommartid. Även han var glad åt nuvarande system med kortare skolvecka vår och höst, det gav tillfällen till ett rikare familjeliv. Men ännu trodde inte hr Hagqvist att tiden var mogen för fem dagars skolvecka överlag – en sådan åtgärd kräver en omsorgsfull planering och anpassning till näringslivet. Kanske man funnit en väg om förslagsvis fem år.

Bägge dessa målsmän betonade följande nödvändigheten av att familjer verkligen disponerar sin fritid på ett klokt sätt. Man får inte göra den så programspäckad att barnen blir trötta istället för utvilade.

Orkar eleverna på lågstadiet längre arbetsdagar?

Vi var givetvis särskilt intresserade av att höra småskolläraernas hittills gjorda erfarenheter av femdagarsvecka samt deras inställning till kortare skolvecka hela läsåret. De lärare vi hade tillfälle att tala med var bl a Anna-Lisa Lundqvist, tills nyligen ordförande i Trollhätte-Vänersborgskretsen av småskolläraryrkesförbundet och således med god kännedom om sina kollegers generella in-

ställning i frågan, och Signe Svensson, båda innevarande läsår med undervisning i årskurs 3.

Deras åsikter sammanföll med tidigare omvittnade, men här dikterade av rent pedagogiska motiv: gärna lediga lördagar under den ljusa årstiden, (stor) tveksamhet inför kortare skolvecka året runt.

»Lovbedjandet» under lördagar vår och höst är ändå så rikligt förekommande att eleverna under vanlig sexdagarsvecka i stor utsträckning är frånvarande den sista skoldagen. Det är sommarstugorna igen – föräldrarna är lördagslediga och ber att få ta barnen med sig. Så länge man med nuvarande system bara inskränker antalet friluftsdagar för att åstadkomma femdagarsvecka blir heller inte verkningarna på undervisningen så stora.

Men – och det är det stora problemet, tycker småskollärarna – om lediga lördagar hela läsåret kommer att innebära en förlängning av övriga dagar, hur ska eleverna på lågstadiet orka? Varanda lågstadielärare vet att lektionerna efter frukost i regel inte kan mätas sig med morgontimmarna ifråga om effektivitet. Både Anna-Lisa Lundqvist och Signe Svensson har t ex tre sex-

lektionsdagar i veckan i sina treor och tycker det är mer än nog. Barnens koncentrationsförmåga är i det närmaste slut under de sista lektionerna, och särskilt synd är det om de svagare eleverna, som knappast har någon behållning alls av arbetsdagens sista timmar.

Detta gällde alltså särskilt treorna. Ettorna och tvåorna har det något bättre ställt genom fler grupptimmar, men på något sätt måste femdagarsvecka hela läsåret ge utslag i längre daglig arbetstid även för dem. Och för sju-åtta-åringarnas koncentrations- och prestationsförmåga är gränsen som bekant ganska snäv.

Den mest markanta tveksamheten inför lediga skollördagar året runt kom i Trollhättan alltså från lärarhåll. Inte bara småskollärarna är skeptiska, även många lärare på övriga stadier har vid de kollegier som ägnats frågan anmält oro inför den arbetsbelastning som längre skoldagar skulle innebära för eleverna. Man säger: inte vill vi bromsa utvecklingen – men ett krav på kortare skolvecka bör åtminstone inte komma från skolans eget håll. Och – som den tidigare citerade målsmannen –: nog krävs det planering alltid.

När Ni kommer hem — känner Ni Er så här?

Pröva då den moderna stödstrumpan av nylon — ELBEO Supp-hose. Genom den nya stickningsmetoden med specialtvinnade nylontrådar får ELBEO Supp-hose en fantastisk elasticitet och kompressionsförmåga. ELBEO Supp-hose masserar och sätter igång blodcirkulationen i benen — trötthet och värk försvinner!

ELBEO Supp-hose är så mycket starkare än en vanlig strumpa och ändå lika elegant och moderiktig. Finns i väl sorterade strumpaffärer, varuhus och sjukvårdsaffärer.

Rekommenderas av läkare

ELBEO

Supp-hose

— den moderna stödstrumpan av nylon